

การพัฒนาพื้นที่วิถีวัฒนธรรมบนฐานหนังสือ “ภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน”
สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดพิจิตร*
Cultural Heritage Area Development Based on the Book
“Old Photos Narrate the Legends of Taphan Hin”
Towards Cultural Tourism in Phichit Province

¹ณภัทร ณ ลำปาง, สุขเกษม ขุนทอง

¹Naphat Na Lampang, Sukkasem Khoonthong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹E-mail: np.napat999@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร 2) เพื่อพัฒนาพื้นที่วิถีวัฒนธรรม อำเภอตะพานหิน สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดพิจิตร และ 3) เพื่อเสริมสร้างรูปแบบการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรม บนฐานหนังสือ “ภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน” สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างร่วมกับ วิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1) คนจีนและไทยพวน กลุ่มแรกๆ เข้ามาพื้นที่อำเภอตะพานหิน มีการรักษาไว้ซึ่งวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม พร้อมทั้งส่งมอบมรดกวิถีวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยวิธีการทำให้เห็นและแสดงให้ดู สภาพปัญหาปัจจุบัน คือ คนรุ่นใหม่ขาดการตื่นตัว และยังไม่ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ สิ่งสำคัญคือ ขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องของภาครัฐ ตลอดจนรวมถึงขาดเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชน

2) มีการพัฒนา “คน” รุ่นใหม่ให้รับรู้ถึงประวัติศาสตร์เรื่องราวของบรรพชน พร้อมกับพัฒนา “กิจกรรม” ตามความเชื่อให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตลอดจนรวมถึงการรักษาวิถีวัฒนธรรมในรูปแบบ “พิธีภัณฑ์ชุมชน” สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์

3) กิจกรรมเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวจะปรากฏออกมาในรูปแบบของร้านอาหารแบบดั้งเดิม ถนนคนเดิน และกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนซึ่งอยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงในรูปแบบของ “ประเพณีกำฟ้า” และผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าทอพื้นบ้าน

คำสำคัญ : ภาพเก่าเล่าขาน; พัฒนา; วิถีวัฒนธรรม; ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1) to investigate the current issues of cultural tourism areas in Taphan Hin District, Phichit Province; 2) to develop cultural lifestyle areas in Taphan Hin District for cultural tourism in Phichit Province; and 3) to enhance cultural tourism

* Received July 16, 2025; Revised September 5, 2025; Accepted September 5, 2025

models based on the book “Old Photos and Tales of Taphan Hin Legends” toward cultural tourism in Phichit Province. Qualitative Research. The study employed purposive sampling to select 15 key informants. The research instrument was a structured interview form, and data were analyzed using content analysis. The results revealed that:

1) The early groups of Chinese and Thai Phuan settlers who migrated into Taphan Hin District preserved their traditional cultural way of life and passed down their cultural heritage from generation to generation through demonstration and practice. At present, however, the major challenge lies in the lack of enthusiasm among the younger generation, who have not yet recognized the importance of promoting local-based tourism. More critically, there is an absence of consistent government support, as well as a lack of participatory community networks.

2) The community has developed a new generation of individuals to recognize and appreciate their ancestral history, while adapting traditional belief-based activities to align with social changes. Moreover, the cultural lifestyle is creatively preserved through a "community museum" as a foundation for cultural tourism.

3) Additional activities supporting cultural tourism are manifested in the form of traditional restaurants, walking streets, and the presence of Thai Phuan ethnic groups in nearby areas. These include cultural expressions such as the Kam Fa tradition and local woven textile products.

Keywords: Old Photos and Tales; Development; Cultural Lifestyle; Cultural Tourism

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันสำหรับประเทศไทยจึงได้มุ่งพัฒนาบนพื้นฐานแนวคิด ในประเด็น “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่เราเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต มีความสอดคล้องกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้เกิดการใช้จ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยวมากขึ้น และส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในเมืองท่องเที่ยวรอง เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวภายในประเทศ และก่อให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565 หน้า 37) อันนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยกระบวนการวางแผนอย่างเหมาะสม โดยตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะ วัฒนธรรม และเทศกาล ตลอดจนถึงมรดกวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน ท่ามกลางการตอบโจทยด้านการท่องเที่ยว ดังนั้น กระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากเป็นมรดกวิถีวัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และได้มีส่งมอบมรดกจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง (Nzama, A.T, Magi, L. M., & Ngcobo, N.R. 2005: P 22)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565) กล่าวถึงการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชน ท้องถิ่นนำเอาวิถีวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งมีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์เฉพาะสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางปัญญา (ความรู้) สร้างประสบการณ์ ให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป พร้อมทั้งสนับสนุนให้มีกลุ่มสินค้าที่ระลึกประจำถิ่น เป็นการกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายใช้สอย ส่งผลต่อการกระจายรายได้ไปสู่ฐานราก และหรือ

ผู้ประกอบการรายย่อย ตลอดจนถึงส่งเสริมการวิจัย การพัฒนา และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้หลากหลาย เพื่อกระตุ้นและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จังหวัดพิจิตรเป็นเมืองรอง ซึ่งมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต (กลุ่มชาติพันธุ์) ซึ่งสะท้อนได้จากหนังสือ “ภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน” อันเป็นที่มาของการต่อยอดเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์สู่ พิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเสาปูนจัน (สมบัติ อิศรากำลัง เป็นผู้ก่อตั้ง และเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) ได้สื่อถึงอายุทางประวัติศาสตร์ ที่แสดงออกถึงวิถีวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน เพื่อมิให้เยาวชนรุ่นอนาคตลืมรากเหง้าของบรรพชนตนเอง ดังปรากฏรูปภาพ จำนวน 269 ภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกภาพที่สามารถนำมาต่อยอดสำหรับการท่องเที่ยว จำนวน 22 ภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความเชื่อความศรัทธาต่อเจ้าพ่อ (ท้าวปูนกง) และเจ้าแม่ (ทับทิม) ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของชาวไทยเชื้อสายจีน ครั้นเมื่อถึงเทศกาล จะมีรูปขบวนแห่เจ้าพ่อและเจ้าแม่ทับทิม จัดขึ้นประมาณเดือนพฤศจิกายนของทุกปี และจัดงานเฉลิมฉลอง 7 วัน 7 คืน เพื่อเป็นสิริมงคลร่มเย็นเป็นสุข

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยมองว่า การต่อยอดอดีตโดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ถือเป็นจุดสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเจ้าของวิถีวัฒนธรรม กล่าวคือ เป็นกระบวนการพัฒนาที่ทำให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการรักษาไว้ซึ่งวิถีวัฒนธรรมและสร้างความรักความสามัคคี อันจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา (2551) ที่กล่าวว่าการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยว จำเป็นต้องส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตนเอง ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมสามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเองในกระบวนการตัดสินใจ การย้อนรอยอดีตวิถีวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยว จังหวัดพิจิตร โดยนำเอาอัตลักษณ์และเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่มาต่อยอด จึงเป็นการนำเสนอประสบการณ์ที่ทำให้นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปได้เข้าถึงกลิ่นอายดั้งเดิมของวิถีวัฒนธรรม ทั้งยังส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้และการตระหนักถึงคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ คุณค่าทางวัฒนธรรมที่สำคัญยังสะท้อนให้เห็นถึงความภาคภูมิใจและความผูกพันของชุมชนต่อรากเหง้าและภูมิปัญญาท้องถิ่น การต่อยอดเรื่องเล่าและภาพถ่ายเก่าในหนังสือ “ภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน” ไม่เพียงเป็นหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์ แต่ยังทำหน้าที่เป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่แปรเปลี่ยนเป็นประสบการณ์การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็ทำให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าและความหมายของประเพณีและพิธีกรรมดั้งเดิม นำไปสู่การธำรงรักษาความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชน ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญไม่เพียงในมิติของการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ แต่ยังเน้นย้ำถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมในฐานะทุนทางสังคม ที่สามารถหล่อหลอมอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน เสริมสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสมดุลและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรม อำเภอตะพานหิน
2. เพื่อพัฒนาพื้นที่วิถีวัฒนธรรม อำเภอตะพานหิน สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. เพื่อเสริมสร้างรูปแบบการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรม บนฐานหนังสือ “ภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน” สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดพิจิตร

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเขตเทศบาลตะพานหิน เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ที่มีการเขียนเรื่องเล่าผ่านหนังสือภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้เขียนหนังสือฯ ดังกล่าวเป็นรุ่นที่สองของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นผู้นำสำคัญในการพัฒนาพื้นที่เชิงวัฒนธรรมและสิ่งสำคัญ คือ ต้องการสืบสานวิถีวัฒนธรรม อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพชนได้รังสรรค์ไว้ ให้คงอยู่คู่อำเภอตะพานหิน อย่างยั่งยืน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบบออกเป็น 2 กลุ่ม ที่มีความยินดีและเต็มใจเข้าร่วมโครงการ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 คน (สมบัติ อิศรากำลัง) โดยใช้เกณฑ์ เป็นเจ้าของพิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเสาบันจัน ที่ยินดีและเต็มใจเข้าร่วมในกิจกรรม จากนั้นใช้เทคนิคก้อนหิมะ (Snowball Sampling) เก็บข้อมูลจนกว่าจะได้กลุ่มตัวอย่างที่เพียงพอหรือข้อมูลอิ่มตัว

กลุ่มที่ 2 ภาคประชาชน จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง (กลุ่มไทยพวนบ้านป่าแดง และสถานที่สำคัญ “พุทธสถาน และร้านอาหาร” โดยใช้เกณฑ์เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับพื้นที่วิถีวัฒนธรรมของตนเองและเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมไม่สมบูรณ์ โดยผู้วิจัยจะเข้าไปร่วมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมบ้างตามที่เห็นสมควร เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย และสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกัน และกลุ่มเป้าหมายจะรู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกต

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ และตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบความถูกต้องในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาต่างเวลา ต่างสถานที่ และต่างบุคคล และผู้วิจัยใช้เทคนิคการคืนข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

5. การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหา (Content analysis) กล่าวคือ การจำแนกชนิดหมวดหมู่ หาค่าความเกี่ยวข้อง หาค่าคำอธิบาย และสร้างข้อสรุป ในแต่ละประเด็นของข้อความถาม

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้กล่าวถึง ประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ พุทธสถานที่สำคัญ และสภาพปัญหาด้านการท่องเที่ยวตะพานหิน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาพื้นที่อำเภอตะพานหิน จากหลักฐาน หมิงอิงจงสี่ลู่ (เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1444) ได้กล่าวถึงการอพยพของคนแต่จิ๋วมายังดินแดนเอเชียอาคเนย์ โดยระบุชัด ไว้ว่า ในศตวรรษที่ 19 มีกลุ่มพ่อค้าโจรสลัดหลายกลุ่ม ออกอาละวาดจนทางราชสำนักหมิงต้องส่งกองทหารมาปราบปราม ทำให้กลุ่มโจรดังกล่าวหนีออกจากประเทศจีน กลายเป็นผู้อพยพชาวจีนโพ้นทะเลกลุ่มแรกที่เข้ามาวางรากฐานให้คนแต่จิ๋ว และอพยพตามมาในสมัยอาณาจักรชิว และในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 ได้เกิดกระแสคลื่นการอพยพใหญ่ครั้งแรกในเขตชาวแต่จิ๋ว อันเนื่องมาจากการค้าระหว่างประเทศ จึงมีคนแต่จิ๋วเป็นจำนวนมากพากันอพยพมายังเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะกรุงสยาม (อดุลย์ รัตนมันเกษม, 2558)

จากหลักฐานหนังสือภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน (ทศพล เตียวประเสริฐกุล, 2556) คาดเดาว่าคนจีนกลุ่มแรกๆ นั้นคงจะเข้ามาหลังจากเมืองตะพานหินเริ่มขยายตัวมีถนนหนทาง มีสถานีรถไฟ และเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางน้ำในย่านนี้แล้ว เมื่อประมาณ พ.ศ. 2480 โดยจีนแต้จิ๋ว (Chao-chou) เป็นชาวจีนที่อยู่ในท้องถิ่นในเขตเมืองซัวเถา (Shantou) ในมณฑลกว่างตุงภาคตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเรียกว่าเซา หรือเขตจังหวัดแต้จิ๋ว เป็นพื้นที่การเกษตรและการค้า เป็นกลุ่มใหญ่ที่เข้ามาในพื้นที่ตะพานหิน นอกนั้นก็เป็นคนจีนไหหลำ (Hainanese) อยู่ที่เกาะไหหลำ (Hainan) ในเขตตอนใต้มณฑลกว่างตุง เป็นชาวจีนที่ทำน้ำตาลมะพร้าว มีความชำนาญในการต่อเรือ และงานช่างฝีมือที่มีความประณีต และจีนแคะ (Hakka) เป็นชาวฮั่นที่อพยพหนีสงครามบูกูกรุกของพวกมองโกล อาศัยอยู่ในเขตทุรกันดาร แห่งแล้ง อยู่ตามเทือกเขาเร่รอน มีอาชีพรับจ้างนอกถิ่น ตามลำดับ

1.2 บุคคลสำคัญ” ซึ่งมีคุณประการต่อการพัฒนาพื้นที่ ได้แก่ ตระกูลบูรพรัตน์ และนายเชื้อ เศรษฐะทัตต์ อดีตนายกเทศมนตรี ร่วมกับนางอุดมศรี เศรษฐะทัตต์ นายสังวาลย์ แดงทองดี นายเป็รื่องกับ และนางตุลุ่ม รอดอ่อง (ทศพล เตียวประเสริฐกุล, 2556) บุคคลดังกล่าวถือได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอำเภอตะพานหิน กล่าวคือ ได้ร่วมกันบริจาคทรัพย์ สร้างสะพาน (ฝั่งตะวันออก สู่ฝั่ง ตะวันตก) ข้ามแม่น้ำน่าน ทำให้การคมนาคมมีความสะดวก ในประเด็นนี้ เมื่อสร้างสะพานเสร็จ ในปี พ.ศ. 2515 ได้มีการเชิญจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นมาเป็นประธานในพิธีเปิดเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 และตั้งชื่อสะพานนี้ว่า สะพานรัฐราษฎร์รังสรรค์ (ตะพานหินสามัคคี) เป็นการพัฒนาที่ก้าวหน้าและยั่งยืน

1.3 พุทธสถานที่สำคัญ พื้นที่อำเภอตะพานหินผ่านหนังสือ ภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน ได้กล่าวถึงพุทธสถานที่สำคัญ จำนวน 4 แห่ง ซึ่งได้แก่ วัดตะพานหิน (หลวงพ่พุทธพิชัย) วัดเทวประสาธ (พระพุทธเกตุมงคล) ศาลเจ้าพ่อตะพานหิน (ปู่ท้าววง) และศาลเจ้าแม่ (ทับทิม)

1.4 สภาพปัญหาด้านการท่องเที่ยวตะพานหิน ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิค SWOT (Strengths Weaknesses Opportunities Threats) เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาด้านการท่องเที่ยว

จุดแข็ง ภาพรวมพบว่า มีเส้นทางการคมนาคมสะดวก สามารถเดินทางมาได้ทั้งรถยนต์ และทางรถไฟ มีพุทธสถาน (วัดและศาลเจ้า) ที่สำคัญๆ หลายแห่งอันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และด้านความเชื่อในวิถีวัฒนธรรมคนไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อ (ท้าวขุนง) และศาลเจ้าแม่ (เจ้าแม่ทับทิม) ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมพื้นที่ (การจัดงานเฉลิมฉลอง) ส่งผลต่อกิจกรรมที่สำคัญต่อการจัดงานประจำปี

ในประเด็นอาหารแบบดั้งเดิมซึ่งถือว่าเป็นตำนานคู่กับชุมชนคู่กับเมืองตะพานหิน ได้แก่ ร้านกาแฟโกयी ท่งหลี ร้านบะหมี่ลิ้นซึก และร้านบะหมี่ชาละวัน นายเชียม อันมีลักษณะโดดเด่น ด้านรสชาติ/ราคา ถ้าเอ่ยถึง 3 ร้านนี้คนตะพานหินรู้จักกันทั่วหน้า

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน บ้านป่าแดง ถือเป็นจุดแข็งเรื่องของการใช้วิถีวัฒนธรรมประเพณีกำฟ้า (30-31 มกราคม 2568) และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิมในเรื่องของการทอผ้า ในประเด็นนี้ หน่วยงานราชการได้เข้ามาจัดให้เป็นการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม ซึ่งผ้าทอของบ้านป่าแดงจะทำลวดลายแบบดั้งเดิม

จุดอ่อน ภาพรวมพบว่า คนรุ่นใหม่ในภาพรวมขาดการตื่นตัว และยังไม่ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ สิ่งสำคัญคือขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องของภาครัฐ (ขาดการมีส่วนร่วม) ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่เล็งเห็นถึงความสำคัญ อาจกล่าวได้ว่า ในพื้นที่อำเภอตะพานหินนั้น ขาดเครือข่ายการมีส่วนร่วม

สร้างโอกาสและหรือการต่อยอด ภาพรวมพบว่า บริเวณด้านหน้าบ้านเก่าเสาปั้งจั้น มีถนนศิลปะ (Street Art) อยู่ข้างสะพานรัฐราษฎร์รังสรรค์ และนำเสนอโครงการไปอีกว่าเราจะทำ “เสาปั้งจั้นจำลอง” ขึ้นตรงบริเวณใกล้ๆ กับเสาปั้งจั้นเดิมให้เป็นจุดขายในเรื่องของการถ่ายรูป (จุดเช็คอิน CHECH IN / PHO PRATHAP CHANG) ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักย่านเก่าเสาปั้งจั้น เพราะสิ่งที่เหล่านี้ คือ ภาพเก่าเล่าขาน ตระพานหิน อันเป็นประวัติศาสตร์ การก้าวสู่ความเจริญทางเศรษฐกิจของพื้นที่อำเภอตะพานหิน

วิกฤติและหรือสภาพปัญหา ภาพรวมพบว่า ขาดงบประมาณสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และนโยบายของทางภาครัฐ ยังขาดความชัดเจน ตลอดจนรวมถึง ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องทั้งใน และนอก

2. การพัฒนาพื้นที่วิถีวัฒนธรรม สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยแยกออกเป็น 3 กระบวนการ ซึ่งได้แก่ 1) กระบวนการพัฒนาคน 2) กระบวนการพัฒนาพื้นที่ และ 3) หน่วยงาน ที่จะเข้ามาสนับสนุน (ความร่วมมือ) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การสร้างคน กล่าวคือ คนรุ่นปัจจุบันมีการเปิดโอกาสให้คนรุ่นอนาคต ได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาพื้นที่ พร้อมกับการสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง กล่าวคือ ให้คำแนะนำหรือชี้แนะต่างๆ หรือช่วยอำนวยความสะดวก พร้อมกับปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ให้เกิดความรักในถิ่นกำเนิด สอดแทรกคุณธรรมในเรื่องของความรัก ความสามัคคี สุดทำอย่างไรคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอดีต รักในวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่บรรพชนได้รังสรรค์เอาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

2.2 การพัฒนาพื้นที่รองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาพรวมพบว่า การสร้างถนนคนเดินให้เป็นถนนสายวัฒนธรรม พร้อมทั้งจัดกิจกรรม ๒ เส้นบริเวณข้างสะพาน (รัฐราษฎร์รังสรรค์) ส่งผลต่อเด็กและเยาวชนได้ออกมาแสดงสามารถ กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน บ้านป่าแดง มีภูมิปัญญาด้านทอผ้าพื้นบ้าน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน และในประเด็นสุดท้ายพัฒนาสัญลักษณ์ ซึ่งได้แก่การสร้างเสาปั้งจั้นจำลอง ขึ้นตรงบริเวณใกล้ๆ กับเสาปั้งจั้นเดิม ทำเป็นหลักหินเขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ตะพานหินตรงนี้ คือ My Stone พร้อมทั้งทำเป็น Sculpture ของกรรมกรแบกข้าว (จับกัง) ขึ้น-ลงจากเรือ ให้เห็นว่าตรงนี้ครั้งหนึ่ง คือ จุดเริ่มต้นของความเจริญทางเศรษฐกิจ จะทำให้เป็นจุดขายในเรื่องของ “การถ่ายรูป”

2.3 “หน่วยงาน” ที่จะเข้ามาสนับสนุน (ความร่วมมือ) การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า มีการสนับสนุนจากภาคเอกชนร่วมกับคนในชุมชน ส่วนกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้น “กองสวัสดิการเทศบาลเมืองตะพานหิน” เป็นผู้ประชาสัมพันธ์ และสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิจิตร ตลอดจนรวมถึงเครือข่ายประชาสัมพันธ์ช่อง 9 อสมท. จังหวัดพิษณุโลก

3. เสริมสร้างรูปแบบการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรม กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน กลุ่มไทยพวน และอาหาร พื้นที่อำเภอตะพานหิน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 คนไทยเชื้อสายจีน มีความเชื่อและศรัทธาต่อเจ้าพ่อทั้งสามองค์ (เจ้าพ่อปู่ท้าว เจ้าพ่อไฉ่ซิ้งเอี๊ยะ และเจ้าพ่อกำเทียนไต้ตี้) ดังนั้น ในประเด็นการประชาสัมพันธ์ ต้องโชว์ให้เห็นถึง การจัดงานฉลองใหญ่โตเป็นประจำทุกปี โดยการอัญเชิญเจ้าพ่อทั้ง 3 องค์ และรวมถึงองค์เจ้าแม่ทับทิม ซึ่งเป็นที่นับถือของชาวจีนไหหลำ มาร่วมแห่แห่นรอบเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล (ประมาณเดือนพฤศจิกายนของทุกปี) ทำให้เกิดประเพณีการแห่มังกรทอง สิงโต และเอ็งกอ อันเป็นเสน่ห์ แห่งการท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวได้มาชื่นชม ทำให้เกิดความสนุกสนาน และสร้างชื่อเสียงให้ชาวตะพานหินเป็นอย่างมาก ทำให้วิถีวัฒนธรรมจีนได้ซึมซับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวตะพานหินจวบจนปัจจุบัน

3.2 ไทยพวนบ้านป่าแดง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ อันเป็นมรดกวิถีวัฒนธรรมในรูปของการประชาสัมพันธ์ โชว์ให้เห็นถึงประเพณี “กำฟ้า” (อัตลักษณ์) ตลอดจนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งได้แก่ ผ้าทอพื้นบ้าน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ

ในประเด็นนี้ การจัดงานประเพณีกำฟ้า ภายในงานมีการแสดงผ้าทอพื้นบ้าน ในรูปแบบของการแต่งกาย โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมการตลาดให้กับคนรุ่นอนาคต วัตถุประสงค์รอง คือ เสริมรายได้ให้กับครัวเรือน ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจฐานรากชุมชน ซึ่งการรวมตัวกันส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่

3.3 อาหารแบบดั้งเดิม ซึ่งอีกปัจจัยหนึ่งอันนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านอาหารพื้นถิ่น อันเกิดจากวิถีภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งถือว่ามิกซ์อายของความอร่อย ได้แก่ ร้านกาแพโกยี่ ท่งหลี (หนังสือภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน) และยังมีร้านอาหารแบบดั้งเดิมที่มีได้กล่าวไว้ในหนังสือภาพเก่าเล่าขานจำนวน 2 ร้าน ได้แก่ ร้านบะหมี่ลั่นซึก และร้านบะหมี่ชาละวัน นายเซียม ถือว่ามีความอร่อย และโดดเด่นในความเหมือนและความต่างอันเป็นที่กล่าวขาน ในรูปของ

เสนอนโยบาย ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวตะพานหิน ผู้วิจัยมองว่า พื้นที่อำเภอตะพานหินมีกลุ่มชาติวิถีวัฒนธรรม อยู่ 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน และ 2) กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน ควรมีการส่งเสริมกลุ่มเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่เข้ามารับมือต่อจากคนรุ่นอดีต ในประเด็นนี้คนรุ่นอดีตต้องเป็นเพียงผู้สนับสนุน และแนะนำ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายทั้งแนวราบและแนวตั้ง ส่วนในประเด็นด้านยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ต้องให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ทั้งในและนอกพื้นที่ ต้องแสดงให้กลุ่มนักท่องเที่ยวได้เห็นถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเฉพาะวิถีวัฒนธรรมคนไทยเชื้อสายจีน และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในรูปของโบราณสถาน ตลอดจนถึงวิถีวัฒนธรรมชาวไทยพวน OTOP นวัตกรรม และประเพณีกำฟ้า อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเติมไปด้วยภาพเก่าเล่าขาน (ภาพอดีต) ตลอดจนถึงอาหารพื้นถิ่นที่น่าลิ้มลอง

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรม ในประเด็นนี้ บุคคลสำคัญ พุทธสถานที่สำคัญ และสภาพปัญหาด้านการท่องเที่ยวตะพานหิน โดยมีรายละเอียด

1.1 บุคคลสำคัญ ซึ่งมีคุณประการต่อการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งได้แก่ ขุนห้วยเกตุเกษม (เพน เพ็ญศรี) ร่วมกับคหบดีชาวตะพานหิน เช่น กำนันทรงธรรม บุรพรัตน์, กำนันแพ แดงทองดี, คุณลุงเซย คุณป้าโล่ ผลนิเดช ฯลฯ ที่ช่วยกันบริจาคที่ดินตามเส้นทางที่ถนนจะต้องตัดผ่าน ถนนสายตะพานหิน-เพชรบูรณ์ และมีตระกูลบุรพรัตน์ และนายเชื้อ เศรษฐะทัตต์ นางอุดมศรี เศรษฐะทัตต์ นายสังวาลย์ แดงทองดี นายเป็รื่องกับ และนางตุ้ม รอดอ่อง ได้ร่วมกันบริจาคทรัพย์ สร้างสะพานรัฐราษฎร์รังสรรค์ (ฝั่งตะวันออก สู่ฝั่งตะวันตก) สอดคล้องกับ และยุคที มุกดาวิจิตร (2548) กล่าวว่า การแก้ปัญหาต่างๆ ในเบื้องต้นด้วยความเสียสละ มีการดำเนินการด้วยระบบความสัมพันธ์ ด้วยระบบคิดที่สร้างสรรค์ กับการให้ความสำคัญเชิงพื้นที่ อันเป็นพลังที่จะสามารถนำไปแก้ปัญหาต่างๆ เฉพาะหน้าให้ลุล่วงไปได้ด้วยชุมชนในประเด็นนี้สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2547) กล่าวว่า กระบวนการแก้ปัญหาที่ต้องเริ่มจากชาวชุมชนก่อนหรือที่เรียกว่า “การระเบิด” จากภายใน ก่อนโดยชุมชนร่วมกันคิด (วิธิตัด) ร่วมกันวางแผน (วิธีกาง) และร่วมกันพัฒนา (วิธีก่อ) หรืออาจกล่าวในภาพรวมว่า “การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน”

1.2 สภาพปัญหาพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรม ในประเด็น จุดแข็ง มีเส้นทางการคมนาคมมีความสะดวก มีพุทธสถาน (วัดและศาลเจ้า) ที่สำคัญๆ หลายแห่งอันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ได้แก่ วัดตะพานหินจะมีพระพุทธรูปหลวงพ่อกุศล วัดเทวประสารทจะมีพระพุทธรูปมงคล หรือหลวงพ่อดตะพานหิน (ปางไพบรียน) และด้านความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน จะมีศาลเจ้าแม่กวนอิมหยกคู่ เป็นปางประทานพร (พรอันเป็นมงคล) และศาลเจ้าพ่อ (ท้าวปูนง) และศาลเจ้าแม่ทับทิม ส่งผลโดยตรงต่อการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญในพื้นที่ สอดคล้องกับ วาสิกา แสนคา (2545) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย World Tourism Organization คือ กระบวนการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้น

ด้านการคมนาคม มีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีกลิ่นอายของความเชื่อ พร้อมกับเมื่อมาถึงได้ชื่นชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ ตลอดจนถึงได้รู้ ได้เข้าใจถึงขนบธรรมเนียมความเชื่อที่ทาง ศาสนา และสอดคล้องกับสุดชีวิต นันทวัน ณ อยุธยา (2554) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอัน ได้แก่ 1) โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ 2) สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้างตลอด รวมถึงซากผังเมืองในอดีต 3) ศิลปะ ทัศนกรรม ประติมากรรม ประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ 4) ความน่าสนใจ ทางดนตรี 5) การแสดงละคร ภาพยนตร์มหกรรมต่าง ๆ 6) ภาษาและวรรณกรรม 7) ประเพณีความเชื่อที่ เกี่ยวข้องกับศาสนา และ 8) วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ฯลฯ

2. พัฒนาพื้นที่วิถีวัฒนธรรม สู่อุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรม ในประเด็น การพัฒนาคน การพัฒนา พื้นที่ และหน่วยงานให้การสนับสนุน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การพัฒนาคน ในรูปของการปลูกฝังทัศนคติด้านประวัติศาสตร์ (รากเหง้า) ให้กับเด็กและ เยาวชนรุ่น และความรัก ความสามัคคี รวมถึงสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด ให้หวงคืนกลับมาพัฒนาท้องถิ่นบ้าน เกิด สอดคล้องกับ งาน อติวัฒน์สิทธิ์ และทัศนีย์ ทองสว่าง (2549) กล่าวว่า การกำหนดบทบาท ความสัมพันธ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับการแสดงออกของบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดความเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เกิดความเป็นปึกแผ่น เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการ สร้าง หล่อหลอม (Moulding) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกระบวนการถ่ายทอดหรืออบรมให้รู้ถึง บรรทัดฐานทางสังคม (สถานภาพกำหนดบทบาท และบทบาทกำหนดหน้าที่)

2.2 การพัฒนาพื้นที่ ในเรื่องของการมีส่วนร่วม ที่อำเภอตะพานหินที่จะต้องทำให้เป็นที่รู้จัก โดยทั่วไป และต้องทำให้คนเข้ามาในพื้นที่ในรูปแบบของ สื่อ วัสดุสารสนเทศ ลงเว็บไซต์ Application หรือ Platform พร้อมกับการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และพัฒนาถนนคนเดิน ให้เป็นถนนสายวัฒนธรรม ด้วยการ เสริมสินค้า OTOP สุดท้ายคือ เพื่อเปิดพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่า ของการพัฒนาพื้นที่ สอดคล้องกับ พระ กานต์นิตินิ คนธิโก (2566) กล่าวว่า การนำเอาจุดแข็งของพื้นที่มาต่อยอดปัจจุบัน ต้องสอดคล้องกับบริบทการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ด้านการส่งเสริมกระบวนการสืบสาน รักษา และต่อยอดในวิถีวัฒนธรรม ผ่านการพัฒนาอย่างเป็นระบบ สิ่งสำคัญคือ ต้องรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของพื้นที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) ที่ได้กำหนดเป้าหมายหลักประเด็นหนึ่ง คือ การส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มเชื่อมโยงเศรษฐกิจระดับชุมชน สร้างมูลค่าเพิ่มภายใต้ทุนวัฒนธรรมของ พื้นที่ โดยใช้ให้เห็นถึงระบบคิดที่อยู่ในรูปคุณค่าของกระบวนการแปรเป็นสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญา ให้ กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งร่วมกันสืบสานมรดกวิถีวัฒนธรรมให้มีความเข้มแข็ง (คงอยู่) และยัง สอดคล้องกับ กาญจนา สุคันธสิริกุล (2564) กล่าวว่า การให้ความสำคัญที่กล่าวมาส่งผลให้มีการกำหนด นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศเป็นหลัก โดยแรงผลักดันจากทั้งภาครัฐ และเอกชนเพื่อผลประโยชน์ตรงกัน คือ รายได้จากธุรกิจกิจการท่องเที่ยวที่แม้ จะเติบโตขึ้นทุกปีแต่เป็นการเติบโตบนฐานความสัมพันธ์ทางสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และการกระจาย รายได้ไม่เป็นธรรมต่อคนในแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และการ พัฒนาต้องถูกทบทวน เกิดการปรับตัวจัดสมดุลใหม่ เห็นได้จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็น หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้มีการปรับตัว เรื่องนโยบายการท่องเที่ยวของประเทศ เช่น จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Development Research Institute : TDRI) และทำให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) จัดทำนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) แห่งชาติขึ้น

2.3 หน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุน (ความร่วมมือ) ในเบื้องต้น ด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 4 ชุมชน กล่าวคือ มีการนำสื่อส่วนกลางมาถ่ายทำแล้วก็ได้ออกทีวี ทางอำเภอบางมูลนากได้ทำหนังสือการท่องเที่ยว 4 ภาค และกองสวัสดิการ เทศบาลเมืองตะพานหิน ได้มีการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และใน กรณี : กลุ่มชาติพันธุ์บ้านป่าแดง จะมีเทศบาลตำบลหนองพะยอมให้การสนับสนุนจัดงานประเพณีกำฟ้า และมีสำนักประชาสัมพันธ์ของจังหวัดพิจิตร สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิจิตร เทศบาลเมืองตะพานหิน เครือข่ายอาสาสมัครประชาสัมพันธ์ และก็จะมีการช่วยเหลือ ช่อง 9 อสมท. จังหวัดพิษณุโลก สอดคล้องกับ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565) กล่าวว่า กำหนดประเด็นการพัฒนาประเทศในภาพกว้างที่ต้องครอบคลุมทุกมิติ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐทุกระดับ สามารถเชื่อมโยงภารกิจและจัดทำแผนปฏิบัติราชการและคำของบประมาณให้อยู่ภายใต้กรอบการสนับสนุนเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ดังนั้น จุดเน้นของแต่ละยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยได้แผนพัฒนาฯ จึงมุ่งเน้นการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแต่ละด้านเป็นหลัก เพื่อมุ่งหมายให้ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น จากการขับเคลื่อนการพัฒนาของแต่ละมิตินำไปสู่การบูรณาการผลรวมที่สนับสนุนการดำเนินงานซึ่งกันและกัน และส่งผลให้ประเทศบรรลุเป้าหมายในภาพใหญ่ที่กำหนดขึ้นภายใต้แผนพัฒนาฯ ตามลำดับกลยุทธ์การพัฒนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3. กระบวนการเสริมสร้างรูปแบบการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรม ด้วยอาหารถิ่นแบบดั้งเดิมที่อยู่คู่อำเภอตะพานหิน กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน และแนวทางการนำเสนอ (ประชาสัมพันธ์) จังหวัดพิจิตร

3.1 อาหารถิ่นแบบดั้งเดิมที่อยู่คู่อำเภอตะพานหิน ได้แก่ อาหารประเภทเครื่องต้ม และอาหารประเภทบะหมี่ จนเป็นที่กล่าวขาน มีอยู่จำนวน 3 ร้าน ดังนี้ (1) ร้านกาแป็โกยี่ ท่งหลี มีเอกลักษณ์เฉพาะ เต็มไปด้วยกลิ่นอายที่น่าลิ้มลอง (2) ร้านบะหมี่ลิ้นซึก ด้วยสูตรแบบดั้งเดิม และมีรูปแบบที่หลากหลายเมนู และ (3) ร้านบะหมี่ชาละวัน นายเชียม เป็นสูตรการทำเส้นบะหมี่ (แต่จิว) สอดคล้องกับ พระกานต์นิธิคนธิโก (2566) กล่าวว่า ร้านอาหารแบบดั้งเดิมที่อยู่คู่เมืองตะพานหินได้นำเสนอเกี่ยวกับบทบาทของอาหารต่อแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ในประเด็นความต้องการของผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยว มาเป็นปัจจัยพื้นฐาน 2 ด้าน ได้แก่ แรงจูงใจทางวัฒนธรรม และแรงจูงใจจากสถานภาพและชื่อเสียง กล่าวคือ แรงจูงใจทางวัฒนธรรม อันเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบพื้นฐานทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ กักการได้สัมผัสอาหารและหรือเครื่องต้มแบบดั้งเดิม ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยกลิ่นอายที่น่าชวนลิ้มลอง และสอดคล้องกับ เบญจมาภรณ์ ชำนาญฉวี (2561) กล่าวว่า อาหารริมบาทวิถี (Street Food) ถือว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอาหารพื้นถิ่น เมื่อนักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงรสชาติของความอร่อย จะทำอยากกลับมาเที่ยวอีกครั้ง

3.2 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน ซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติเสียงฟ้าร้อง มาอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับวิถีผลิต (ปลูกข้าว) ซึ่งเป็นอาชีพหลัก อันเป็นที่มาของประเพณีกำฟ้า และภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งได้แก่ผ้าทอ ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ด้วยระบบการทอผ้ามัดหมี่ มีลวดลายงดงาม ในประเด็นการจัดประเพณีกำฟ้า (มกราคม) ชาวบ้านก็จะนำผ้าของตนเองเข้าร่วมในประเพณีดังกล่าว ด้วยการเดินแบบแฟชั่น (สวมใส่ผ้าทอพื้นบ้าน) ถือได้ว่าเป็นการนำมาเป็นแนวทางการเสริมสร้าง และหรือสนับสนุนรูปแบบการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ยุคลวัชร ภัคดีจักรวิฐม์ และคณะ (2559) กล่าวว่า แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบบูรณาการจากทุนภูมิปัญญา และทุนวัฒนธรรม ด้วยการนำเอาองค์ความรู้ด้านผ้าทอพื้นบ้าน และทุนวัฒนธรรมซึ่งมีความโดดเด่น ได้แก่ ประเพณีกำฟ้า นำมาเป็นจุดดึงดูด และยังเสริมสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวด้วยการให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อสร้างความประทับใจในการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับสุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ (2554)

กล่าวว่า การนำกระบวนการทัศน์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) สู่ทางเลือกใหม่ ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พัฒนาศักยภาพของตน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่นักท่องเที่ยวต้องการเยี่ยมชม และสอดคล้องกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร (มพพ.) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ด้วยกระบวนการขับเคลื่อนงานด้านการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดรายได้ตลอดรวมถึงส่งเสริมการตลาดด้านการท่องเที่ยว โดยอาศัยกลไกการทำงานแบบบูรณาการ บนแนวทาง D-HOPE (Decentralize Hand-on Preogram Exhibition) ในรูปแบบของการจัดนิทรรศการแบบกระจายที่นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับเสน่ห์ของชุมชน ทั้งด้านอาหาร และวิถีชีวิต ผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และเป็นการหนุนเสริมขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาลที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่วัฒนธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ สนับสนุนให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

3.3 แนวทางการนำเสนอ (ประชาสัมพันธ์) วิถีวัฒนธรรมพื้นที่อำเภอตะพานหิน ต้องขอไว้ให้เห็นถึง ประวัติศาสตร์ความเป็นมาวิถีวัฒนธรรมคนไทยเชื้อสายจีน และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในรูปของโบราณสถานตลอดรวมถึงวิถีวัฒนธรรมชาวไทยพวน OTOP นวัตวิถี และประเพณีกำฟ้า อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ สอดคล้องกับ อิสรา สงวนเนต (2559) กล่าวว่า การนำเสนอภาพลักษณ์ของพื้นที่ ต้องสื่อให้เห็นถึงกลิ่นอายของวันวาน (ภาพอดีต) เมื่อได้มาเยือนถึงถิ่น ความรู้สึกภาพที่เห็นเหมือนกับที่ได้ย้อนเวลากลับไปใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมของบรรพชน ซึ่งเต็มไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางวิถีวัฒนธรรม เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ ตลาดสด อาหารพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์ รอให้นักท่องเที่ยวได้แวะชื่นชมถึงวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ให้เห็นถึง พิพิธภัณฑสถานบ้านเก่าเสาบันจัน อันเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน รูปภาพผ่านถนนศิลปะ (Street Art) และกิจกรรมถนนคนเดิน ตลอดรวมถึงปฏิทินการท่องเที่ยวในพื้นที่ สอดคล้องกับเทศบาลตำบลวังกรด (2562) กล่าวว่า การนำเสนอผ่าน ภาพถ่ายของพื้นที่ประกอบกิจกรรมที่เกิดขึ้น ประกอบปฏิทินวัฒนธรรม และอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น พิพิธภัณฑสถาน และวัดสำคัญที่มีความเด่นทางประวัติศาสตร์ จะช่วยให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวซึ่งตรงกับช่วงที่ชุมชนกำลังประกอบกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่

องค์ความรู้

ผู้วิจัยขอสรุปในประเด็น นำเสนอแนวทาง “การพัฒนาพื้นที่วิถีวัฒนธรรมบนฐานหนังสือ “ภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน” สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บนฐานหลัก 5 F โดยมีรายละเอียด ดังนี้

F 1 (Faith) ศรัทธา มีความเชื่อมั่นในชื่อเสียงและประวัติความเป็นมาของความเก่าแก่ (ดั้งเดิม) ที่ชุมชนมี ได้แก่ วัดตะพานหิน (หลวงพ่อบุญพิชัย) และวัดเทวประสาท (พระพุทธเกตุมงคล หรือหลวงพ่ใหญ่) ปางประธานพร และในเรื่องของความเชื่อและศรัทธาของคนไทยเชื้อสายจีน (แต่จีว/ไหหลำ) ในพื้นที่ ที่มีความเคารพและศรัทธาต่อศาลเจ้าพ่อตะพานหิน จะมีเจ้าพ่อปุงท้าวกง ซึ่งแปลว่า เทพเจ้าที่คุ้มครอง เจ้าพ่อไฉ่ซิ้งเอี้ยะ ซึ่งแปลว่า เทพแห่งโชคลาภ และเจ้าพ่อกำเทียนใต้ตี้ ซึ่งเป็นเทพชั้นสูง เป็นผู้คุ้มครองประตุสวรรค์ทิศใต้ (นำเทียนมั่งเป๊ะกง) ศาลเจ้าแม่ทับทิม มีองค์แม่ทับทิม และศาลเจ้าแม่กวนอิมหยกคู่ เป็นปางประธานพร (พรอันเป็นมงคล)

F 2 (Food) อาหาร เรื่องของรสชาติและกลิ่นอายของความอร่อยอันมีชื่อเสียงของคนตะพานหิน คือ ร้านกาแฟโกยี่ ร้านบะหมี่ลิ้นซึก และร้านบะหมี่ชาละวัน นายเชียม และในประเด็นนี้ยังมีอาหารในรูปของวิถีวัฒนธรรมไทยพวน คือ พาข้าวแลง ซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้าน (น้ำพริกปลาย่างและไก่ตง) ในประเพณีกำฟ้า

F 3 (Festival) เทศกาล ตรงและสอดคล้องกับเทศกาลแห่งเจ้าพ่อเจ้าแม่ มีขบวนแห่ (รถยนต์) องค์เจ้าพ่อปู่ท้าววง เจ้าพ่อไฉ่ซิ้งเอี้ยะ เจ้าพ่อกำเทียนใต้ดี และเจ้าแม่ทับทิม และสอดคล้องกับประเพณีปีใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านป่าแดง ในงานประเพณีกำฟ้า

F 4 (Fashion) แฟชั่น การแต่งกายของชุมชนบ้านป่าแดงไทยพวน ในประเด็นผ้าทอพื้นเมือง (การทอด้วยกี่กระตุก) อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ มีการโชว์ในรูปแบบของการสวมใส่ และโชว์ถึงการตัดเย็บที่สอดคล้องกับวิถีพื้นบ้านแบบดั้งเดิม (สวนงาม) ในงานประเพณีกำฟ้า

F 5 (Fighting) มวย เป็นการเล่นของจีนแต่จิว การแสดงโชว์เอ็งกอ (ศิลปะการแสดงที่อ้างอิงจากเรื่องราวในวรรณกรรม ซ้องกั๋ง ตำนาน 108 นักสู้ผู้ยิ่งใหญ่แห่งเขาเหลียงซาน ซึ่งกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ของประเทศไทย เข้ามาตามเส้นทางการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเล) ชมการแสดงโชว์การเล่นคณะละสิงโต โชว์การเล่นคณะมังกร และงานจิว (จิวระบอกและจิวคน) ของคนไทยเชื้อสายจีน (ไหหลำ) และสอดคล้องกับประเพณีปีใหม่ไทยพวนบ้านป่าแดง ในงานประเพณีกำฟ้า เป็นการเล่นพื้นบ้านแบบดั้งเดิม

กล่าวโดยสรุป เจ้าของวัฒนธรรมต้องโชว์ให้เห็นถึงรากเหง้าของบรรพชน และความเชื่อ/ความศรัทธาต่อศาลเจ้าพ่อตะพานหิน ซึ่งเปรียบเสมือนหลักเมืองของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน ตลอดรวมถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของวิถีวัฒนธรรมคนไทย และเมื่ออิมกับวิถีวัฒนธรรมตะพานหิน นักท่องเที่ยวจะได้แวะชิมอาหารพื้นถิ่นอันเกิดจากภูมิปัญญาในรูปแบบของเส้นทางการออกรอย ซึ่งอยู่บริเวณใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามเมื่อนักท่องเที่ยวได้มาเยือนตะพานหินในช่วงของเทศกาลและหรืองานประเพณีประจำปี จะได้ชื่นชมถึงการแสดงแฟชั่นในงานประเพณีกำฟ้า อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน ตลอดรวมถึงการแสดงวิถีวัฒนธรรมกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน โชว์เอ็งกอ แห่งสิงโต มังกร และจิว ซึ่งเต็มไปด้วย กลิ่นอายของวิถีวัฒนธรรมที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาทำให้รู้และเข้าใจถึงสภาพปัญหาพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรม ได้ทิศทางการพัฒนาพื้นที่วิถีวัฒนธรรม สู่อุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรม และได้รูปแบบการเสริมสร้างรูปแบบการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรม บนฐานหนังสือ “ภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน” สู่อุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรม ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในระดับพื้นที่และเกิดเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ ส่งผลต่อข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการศึกษา “พื้นที่วิถีวัฒนธรรมกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน” พื้นที่วิถีวัฒนธรรมไทยพวนบ้านป่าแดง ในมิติประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถนำสู่นโยบายในระดับพื้นที่เพื่อยกระดับให้เป็น วัฒนธรรมประจำปี ประเด็น การส่งเสริม/เผยแพร่ ออกมาในรูปแบบของชุดความรู้ เพื่อนำสู่บทเรียนเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เป็นนโยบายทางการศึกษา ให้กับโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดพิจิตร สู่อุตสาหกรรมในหลักสูตร ท้องถิ่นศึกษา

2. ภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรมควรมีการจัดส่งเสริมและสนับสนุน พื้นที่วิถีวัฒนธรรมเด่น ในรูปของการสืบค้นและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. กลุ่มสมาคมฯ ในพื้นที่อำเภอตะพานหิน ควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่รักในวิถีวัฒนธรรมถิ่น เป็นการส่งเสริม รักษา และสืบทอดมรดกวิถีวัฒนธรรมที่รุ่นบรรพชนได้ร่วมกันรังสรรค์ขึ้นให้อยู่คู่เมืองตะพานหิน

2. กลุ่มสมาคมฯ ควรมีขับเคลื่อนการประชาสัมพันธ์ ที่เกิดบนวิถีวัฒนธรรมซึ่งมีการจัดประเพณีตามวงรอบปีปฏิทิน ในรูปแบบของเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้มีความสอดคล้องกับสังคมยุคปัจจุบันอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จังหวัดพิจิตรมีลักษณะโดดเด่นในเชิงของพื้นที่จากการที่แม่น้ำน่านไหลผ่านชุมชนสำคัญหลายแห่ง เช่น ชุมชนท้อห่อ วังกรด ตะพานหิน และบางมูลนาก ซึ่งเป็นชุมชนที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยสามารถนำบริบทนี้ไปศึกษาศักยภาพในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำแบบวิถีชุมชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากประสบการณ์ท้องถิ่น และการเชื่อมโยงกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ของลำน้ำสายวัฒนธรรม

2. ผู้วิจัยมีความคิดว่าจะสามารถใช้แนวทางเชิงสหวิทยาการในการศึกษาบทบาทของวัดและศาลเจ้าที่มีอยู่ในจังหวัดพิจิตร เช่น วัดหลวง วัดท่าห่อ วัดโพธิ์ประทับช้าง ศาลเจ้าพ่อปูนท่าวัง ฯลฯ เพื่อนำมาออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) เช่น เรื่องเล่าทางศาสนา ความเชื่อพื้นบ้าน และบทบาทของพุทธสถานต่อชุมชน เป็นต้น

3. จังหวัดพิจิตรมีเอกลักษณ์อาหารพื้นถิ่น เช่น กาแฟโบราณ บะหมี่สูตรดั้งเดิม ขนมท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำมาศึกษาเชิงลึกในประเด็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น วิธีการผลิต และบทบาทของอาหารในวัฒนธรรมชุมชน แนวทางการวิจัยสามารถพัฒนาโมเดลเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาหารที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และกระตุ้นการเรียนรู้วัฒนธรรมผ่านประสบการณ์การกินแบบดั้งเดิมได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

- กาญจนา สุคันธสิริกุล. (2564). *การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ*. (รายงานการวิจัย). สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และทัศนีย์ ทองสว่าง. (2549). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทศพล เตียวประเสริฐกุล. (บรรณาธิการ). (2556). *หนังสือ “ภาพเก่าเล่าขานตำนานตะพานหิน”*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- เทศบาลตำบลวังกรด. (2562). *ย่านเก่าวังกรด 2 วัน 1 คืน ตีมรดกวัฒนธรรมในอดีต ลิ้มรสอาหารในชีวิตจริง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). พิจิตร : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร.
- เบญจมาภรณ์ ชำนาญฉา. (2561). *การท่องเที่ยวเชิงอาหาร: ศักยภาพและความได้เปรียบของประเทศไทย*. *วารสารวิชาการ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 24(1), 103–116.
- ประเวศ วะสี. (2547). *การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: หอมข้าวบ้าน.
- พระกานต์นิตี คนธิโก. (เกตุกาญจน์พงศ์). (2566). *แนวทางการจัดการท่องเที่ยว “เส้นทางอาหารอร่อย” ในเขตเทศบาลเมืองตะพานหิน จังหวัดพิจิตร*. (วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2548). *“วัฒนธรรมชุมชน” วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์ นิพนธ์แนววัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: ฟ้าเดียวกัน.
- ยุคลวัชร ภัคดีจักริภูมี้ และคณะ. (2559) *ไทยพวนกับกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*. 4(1), 18–32.

- วาสิกา แสนคา. (2545). “การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม”, (การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา. (2551). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2554). *โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism Model)*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร. (มปพ.). *ชุมชนท่องเที่ยว OTOP : นวัตกรรม D-HOPE บ้านป่าแดง*. (มปพ.).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อดุลย์ รัตนมันเกษม. (2558). *ชีวิตเหนือการเวลา*. พิจิตร: องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตร กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย.
- อดุลย์ รัตนมันเกษม. (2558). *วัฒนธรรมแต่จีว*. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว.
- Nzama, A. T., Magi, L. M., & Ngcobo, N. R. (2005). *Workbook-1 tourism workbook for educators: 2004 curriculum statement* [Unpublished tourism workshop educational materials]. Centre for Recreation & Tourism, University of Zululand, and Tourism KwaZulu-Natal.